

‘God zegene je’. Met deze woorden droeg CDA-premier Ruud Lubbers zijn ambt over aan Wim Kok. Op 22 augustus 1994 werd het eerste paarse kabinet beëdigd, mogelijk gemaakt door een verstandshuwelijk tussen PvdA, VVD en D66. Tegen verwachting hield ‘Paars’ het acht jaar vol. Hierdoor veranderde het Nederlandse politieke landschap, maar niet tot ieders tevredenheid.

AUTEUR Boike Teunissen

Verder lezen

Wim Kok, ‘We laten niemand los’, Dr. J.M. Den Uyl-lezing, 11 december 1995 (Den Haag 1995).

P.G.C. van Schie (red.), Paars in perspectief. Het typerende en de toekomst van de samenwerking tussen liberalen en sociaal-democraten (Kampen 1997).

Arie van der Zwan, Handelaars in onrust. De strijd om de macht bij de Nederlandse Spoorwegen (Amsterdam 2010).

Paars

Voor het CDA waren de verkiezingen van ’94 dramatisch verlopen, er moest een verlies van twintig zetels worden verwerkt. Voor het eerst sinds 1918 werd een coalitie denkbaar zonder confessionele partijen. In liberale kringen was er al eens gezinspeeld op een Paars kabinet. Hoe zou het zijn om het CDA in de oppositie te zien? Deze retorische vraag had VVD-leider Frits Bolkestein zich eens laten ontvallen. De historische verkiezingsuitslag van 1994 maakte een coalitie tussen liberalen en sociaal-democraten, aangevuld met D66, denkbaar en zelfs wenselijk: er waren weinig alternatieven. Maar daarmee waren de programmatische tegenstellingen nog niet overwonnen.

Het duurde een lange zomer voordat er een regeerakkoord gesloten werd. De drie partijen vonden elkaar vooral in de bestrijding van de werkloosheid. Daarvoor moest de economie gestimuleerd worden, onder andere door een activerend arbeidsmarktbeleid en investeringen in grootschalige infrastructuur als de Betuwelijn en een vijfde baan voor Schiphol. Het voorheen ondenkbare monsterverbond tussen de sociaal-democraten en liberalen won aan populariteit dankzij een economisch gunstig klimaat.

In 1998 werd het Paarse kabinet herkozen. Voor de PvdA waren de verkiezingen onder de leuze ‘Sterk en Sociaal’ gunstig verlopen. Paars II kon zelfbewust verder regeren. Toen er in oktober 2001 opiniepeilingen werden gehouden, bleek 80% van de bevolking vertrouwen te hebben in het kabinet. Er werd verder gewerkt aan het waarborgen van individuele rechten, zo werden de regelingen aanzien van euthanasie bijvoorbeeld verruimd. Ook het privatiseringsbeleid ten aanzien van nutsbedrijven werd voortgezet. Marktwerking kreeg een positieve

waardering, hoewel er onder sociaal-democraten ook wel kritiek werd geuit. Het liberale denken was gestoeld op de gedachte dat zowel de consumenten als producenten baat hadden bij zo min mogelijk overheidsbemoedenis. Deze gedachte zou ook gelden voor publieke diensten zoals openbaar vervoer, gezondheidszorg en huisvesting. Maar de snelle privatisering van bijvoorbeeld de Nederlandse Spoorwegen zorgde juist voor minder efficiëntie en klantvriendelijkheid. Ook de toenemende marktwerking in de gezondheidszorg stond ter discussie.

De Paarse kabinetten danken hun glans voor een groot deel aan het leiderschap van Wim Kok. Kok stond bekend als een pragmatisch realist die door compromissen te sluiten partijen wist te binden. In tegenstelling tot Den Uyl was Kok niet iemand van grote woorden die zich graag als socialistisch voorman presenteerde: politiek was voor hem een zaak van de juiste beslissingen op het juiste moment nemen. Deze stijl van politiek kreeg een brede waardering. Toen Kok in augustus 2001 zijn vertrek uit de politiek bekend maakte, spraken veel media van een groot verlies voor de Nederlandse politiek.

Velen hadden verwacht dat Paars zou stranden op onenigheid over een sociaal-economisch thema. Maar het was een onderzoeksrapport over de genocide in voormalig Joegoslavië die het links-liberale kabinet de das om deed. Duizenden moslimmannen die formele bescherming van Nederlandse VN-militairen genoten, werden in Srebrenica vermoord door het Servische leger. Kok kon ‘iedereen recht in de ogen’ blijven kijken, maar nam samen met zijn ministersploeg de politieke verantwoordelijkheid voor dit nationale trauma. Vlak daarna ontbrandde een felle verkiezingsstrijd. De oppositiepartijen trokken de verworvenheden van Paars in twijfel door felle kritiek te uiten op wachtlijsten in de gezondheidszorg, de kwaliteit van het onderwijs en de problemen rondom integratie en immigratie.